

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ETKİLİ ÖĞRETMEN ÖZELLİKLERİNE SAHİP OLMA DURUMLARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yıkılmış*

Öğr. Gör. Özlem Gözün**

Öğretmen Nermin Yıkılmış***

ÖZET

Bu çalışmanın amacı öğretmen adayı olan Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumlarının çeşitli değişkenler açısından belirlenmesidir. Araştırmaya A.İ.B.Ü. Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencisi olan 144 öğrenci katılmıştır. Çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırma verilerini toplamak için araştırmacı tarafından etkili öğretmen özelliklerine ilişkin bir anket geliştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde tek yönlü varyans analizi, t ve Scheffe testleri uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları yorumlanarak sonuçlara yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etkili öğretmen, öğretmen adayı

Abstract

The aim of this study is to determine whether the fourth year students, who are prospective teachers, at the Faculty of Education have the qualities of effective teachers in terms of various perspectives. 144 undergraduate fourth year students at Abant İzzet Baysal University (AIBU) participated in the study. Descriptive method was used. A survey about effective teachers' characteristics was formed by the researcher to collect data. One-way variance analysis, t and Scheffe tests were applied for the analysis of the data obtained. Suggestions were developed by commenting on the results of the study.

Key words: Effective teacher, prospective teacher.

---

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü

** Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü

*** İzzet Baysal Anadolu Lisesi

GİRİŞ

Eğitim ortamlarında etkili ve verimli öğretim uygulamalarının kullanılması, geleceğe iyi bir donanımla yetişmiş üretken bireylerin yetiştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Öğretimi sunan uygulamacıların da etkili ve verimli öğretim uygulamalarını bilmelerinin yanında etkili öğretmen özelliklerine de sahip olmaları gerekmektedir.

Etkili öğretim, öğrenmenin doğasını ve değişik gelişim aşamalarındaki öğrencilerin özelliklerini anlamayı gerektirir. Öğretimi düzenlemede bu iki öğe önemli rol oynamaktadır. Öğretim; içsel bir süreç ve ürün olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir. Eğitimin gerçekleştirilmesi için öğretimin, belli hedeflere yönelik öğrenmeleri oluşturmak üzere planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Öğretimi düzenleyen ve uygulayan kişi olarak öğretmenin, belirlediği öğrenme hedefleri doğrultusunda, öğrenci ve öğrenme süreci özelliklerine uygun olarak dışsal olayları seçme, düzenleme, uygulama gibi görevleri vardır (Senemoğlu, 2002).

Öğretmen niteliklerinin nasıl olması gerektiği konusunda Demirel (1999), yapılan çalışmalarda araştırmaların daha çok “etkili öğretmenin nitelikleri” üzerinde odaklandığını ve öğretmenin sahip olması gereken niteliklerin temelde meslekî ve kişisel nitelikler olduğunu belirtmektedir. Erden (1998), etkili bir öğretimde bulunması gereken nitelikleri kişisel ve meslekî olarak sınıflandırmıştır. Öğretmenin hoşgörülü, sabırlı, açık fikirli, esnek ve uyarlayıcı, sevecen, anlayışlı, esprili, yüksek başarı beklentisi olan, cesaretlendirici ve destekleyici olma alt başlıkları kişisel niteliklerle ilgili görülmektedir. Genel kültür, konu alanı bilgisi, meslekî beceri ve yeterlikler (öğretim sürecini planlama, çeşitlilik getirebilme, süreyi etkili kullanma, katılımcı öğretim ortamı düzenleme, öğrencilerdeki gelişimi izleyebilme) meslekî niteliklerle ilgili ölçütlerdir.

Thomas ve Kay (1974, 160), öğretmenlerin yeterlilik ölçütlerini, öğretmen öğrencilerin öğrenme problemlerini değerlendirmeli, öğrencilerle ilgili planlamaların öğrencileri kapsamı, sınıfı etkili bir biçimde organize etme ve yönetme, başarılı bir şekilde soru sorma ve öğretim için kaliteli materyalleri değerlendirme olarak belirtmişlerdir (Akt: Şeker, Deniz ve Görgeç, 2004)

White, Wyne, Stuck ve Coop (1983) ise, etkili öğretmen özelliklerini beş grupta toplamışlardır. a) öğretim zamanının yönetimi, b) öğrenci davranışlarının yönetimi, c) öğretimin sunulması, d) öğretimin kaydedilmesi, e) eğitimsel geribildirim sunulması. Etkili öğretmen özelliklerinin ilki olan öğretim zamanının yönetiminde öğretmen öğrencinin önceliklerini bilir, öğretime ne kadar zaman ayıracağına ve elinde bulunan kaynakların neler olduğuna karar verir. Etkili öğretim becerilerine sahip bir uygulamacı öğrenci davranışlarını kontrol altına almalı, etkili

sınıf kontrolü sağlamalıdır. Bu amaçla sınıfta kurallar belirlenmeli bu kurallar tüm öğrencilerin anlayabileceği şekilde ifade edilmeli, öğrencilerin görebileceği yerlere asılmalı ve öğrencilere öğretilmelidir. Olumlu davranışlar gibi olumsuz davranışlar da öğrenilir ilkesini akıldan çıkarmadan davranışları kontrol altına almalı ve olumlu öğrenme için çevre düzenlemesi yapmalıdır. Etkili öğretmen özelliklerinden bir diğeri olan öğretimin sunulmasında uygulamacı öğretilecek davranış ve becerilere karar verir, öğretimi planlar, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak planını uygular. Dördüncü etkili öğretmen özelliği olan öğretimin kaydedilmesi uygulamacının yaptığı öğretimin işe yarayıp yaramadığını diğer bir deyişle öğrencide istedik değişikliklerin olup olmadığını görebilmek üzere gerçekleştirilir. Eğer yapılan uygulama ile öğrencide hedeflenen yönde değişiklik gözlenmiyorsa uygulamacı programda gerekli düzeltmeleri ve uyarlamaları yapmalıdır. Etkili öğretmen özelliklerinin sonuncusu olan öğretimsel geri bildirim sunma uygulamacının doğru ve yanlış öğrenci tepkileri için geri bildirim sunmasını içermektedir(Tekin-İftar, Kırcaali-İftar, 2004).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde de öğretmenlik mesleğinin özel uzmanlık bilgisi ve becerisi gerektiren bir meslek olarak tanımlanmakta ve bu mesleğe yeni başlayacak olanların birtakım yeterliliklere sahip olması ve öğretmen adaylarının meslek öncesi özel bir eğitimden geçirilmesi zorunlu görülmektedir (Eskicumalı, 2002). Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde bakanlık ve yüksek öğretim kurumları temsilcilerinden oluşturulan "Öğretmen Yeterlikleri Komisyonu"na öğretmenlik yeterlikleri belirlenmiştir (M.E. B. 2002). Çalışmada öğretmen yeterlik alanlarından; genel kültür ve özel alan boyutlarının genel çerçevesi çizilmiş ve öğretim sürecinde işe nasıl koşulacağına işaret edilmiştir. Öğretmenlerin eğitime-öğretme (pedagojik formasyon) yeterlikleri ise 14 ana yeterlik alanında 206 alt yeterlik olarak ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur. Gelineen süreçte Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğünün (OYEGM) öğretmenlik mesleği genel yeterlik taslağında ana yeterlik alanlarının;

1. A. Kişisel ve Meslekî Değerler – Meslekî Gelişim
2. B. Program ve içerik bilgisi
3. C. Öğrencileri tanıma
4. D. Öğrenme ve Öğretme Süreci
  - Öğrenme ve Öğretme Süreçlerini Plânlayabilme
  - Öğrenme ve Öğretme Süreçlerini Uygulayabilme
5. E. Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
6. F. Okul, Aile ve Toplum İlişkileri ile ilgili toplam 6 ana yeterlik alanında bu alanlarla ilgili 39 alt yeterlikler ile ilgili toplam 244 performans göstergesi olduğu görülmektedir (<http://oyegm.meb.gov.tr/> tarih: 05.07.2004).

Eğitim sisteminin en temel ögesi olan öğretmenlerin yeterliliklerine ve öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarına ilişkin çalışmalar yapılmakla birlikte etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumlarını belirlemeye yönelik çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı öğretmen adayı olan Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumlarının çeşitli değişkenler açısından belirlenmesidir. Söz konusu amacın gerçekleştirilebilmesi için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumları öğrenim gördükleri program türüne göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumları tercih sıralamasına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumları mesleğini isteyerek seçme durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

SINIRLILIKAR

1. Araştırma A.İ.B.Ü. Eğitim Fakültesi Zihin Engelliler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği son sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırma öğretmenlik uygulamasını alan öğretmen adayları ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumlarını çeşitli değişkenler açısından belirlemeye yönelik betimsel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini A.İ.B.Ü. Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise, basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş 144 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının devam ettikleri lisans programlarına göre dağılımları Tablo1’de verilmiştir.

Tablo1. Öğretmen Adaylarının Devam Ettikleri Lisans Programlarına Göre Dağılımları

Lisans Programı	f	%
Zihin Engelliler Öğr.	25	17,4
Sınıf Öğrt.	40	27,8
Fen Bilgisi Öğrt.	40	27,8
Sosyal Bilgiler Öğrt.	39	27,1
Toplam	144	100,0

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Snell'in 1993 yılında belirlemiş olduğu etkili öğretmen özellikleri dikkate alınarak araştırmacılar tarafından bir anket geliştirilmiştir. Anketteki maddeler için alanda uzman iki kişinin görüşleri alınmıştır. Anket, öğretmen adaylarına yönelik kişisel bilgiler bölümü ve etkili öğretmen özelliklerini belirleyen 28 maddenin bulunduğu bölüm olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Etkili öğretmen özelliklerini belirleyen 5 grup ve bu gruplara yönelik madde sayıları şu şekildedir: öğretim zamanının yönetimine ilişkin 6 madde, öğrenci davranışlarının yönetimine ilişkin 3 madde, öğretimin sunulmasına ilişkin 13 madde, öğretimin kaydedilmesi ilişkin 3 madde ve öğretimde geri bildirim sunulmasına yönelik olarak 3 madde olmak üzere toplam 28 madde bulunmaktadır. Bu maddelere yönelik cevaplar "her zaman" dan "hiçbir zaman" a doğru beşli dereceleme ile değerlendirilmiştir. Araştırmacılar tarafından yapılan analizde anketin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .79 bulunmuştur .

Verilerin Toplanması

Anketlerin uygulanması 2004-2005 Bahar dönemi sonunda araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Anketler öğretmen adaylarına kendi sınıflarında uygulanmıştır. Anketler dağıtıldıktan sonra öğretmen adaylarına araştırmanın amacı açıklanmıştır. Ankete verecekleri cevapların samimi olmasının önemi belirtilmiş ve anketi nasıl dolduracaklarına ilişkin bilgi verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistik analizi için tek yönlü varyans analizi, t ve Scheffe testleri uygulanmıştır. Önem düzeyi ise .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin olarak toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Etkili Öğretmen Özelliklerine İlişkin Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Kız	71	124.19	9.64	142	2.74	.007
Erkek	73	119.67	10.19			

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < .05$). Kız öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamaları 124.19, erkek öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamaları 119.67 olarak bulunmuştur. Etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamaları arasındaki fark kızlar lehine anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha fazla etkili öğretmenlik özelliklerine sahip olduğunu düşündürülebilir. Özellikle öğretmenlik mesleğine yönelik tutum çalışmalarında da kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu göze çarpmaktadır (Demirci ve Soran, 2001; Aşkar ve Erden, 1986; Aşkar ve Çelenk, 1989; Saracaloğlu, 1991). Öğretmenlik mesleğinin en önemli özelliklerinden birisi, genellikle bayanlar tarafından tercih edilen bir meslek olmasıdır (Erden, 2005). Bu yüzden bayanların öğretmen olmaya daha istekli olduğu ve mesleğe yönelik tutumlarının da daha olumlu olduğu söylenebilir. Bayanların etkili öğretmen özelliklerine de daha fazla sahip olmaları öğretmenlik mesleğine karşı daha olumlu tutum sergilemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Etkili Öğretmen Özelliklerine İlişkin Puan Ortalamalarının Öğrenim Gördüğü Lisans Programına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1438.065	3	479.355	5.049	.002
Gruplarıçi	13290.57	140	94.933		
Toplam	14728.64	143			

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri programa göre etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Birimler arası farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre Zihin Engelliler Öğretmenliği öğrencilerinin ($X= 128.72$) etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamalarının Sınıf Öğretmenliği ($X= 121.20$), Fen Bilgisi Öğretmenliği ($X= 120.07$) ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($X= 120.12$) programlarındaki öğrencilerin etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu Demirci ve Soran (2001) in öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlar ile ilgili çalışmanın bulgularıyla tutarlıdır. Ancak bu bulgu öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarında mezun oldukları bölümlere göre farklılaşmadığı araştırma (Saracaloğlu ve diğerleri, 2001; Aşkar ve Erden, 1986) bulguları ile çelişmektedir. Etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamalarının Zihin Engelliler Öğretmenliği programında öğrenimini sürdüren öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir şekilde farklılaşması lisans programındaki derslerin özelliklerinden (davranış değiştirme, bireyselleştirilmiş öğretim planları geliştirme ve değerlendirme gibi) , öğretim uygulaması süresinin fazla olmasından, aynı zamanda son sınıfta öğretim materyallerinin ve öğretim planlarının hazırlanması derslerini almalarından kaynaklanıyor olabilir.

Tablo4. Öğretmen Adaylarının Etkili Öğretmen Özelliklerine İlişkin Puan Ortalamalarının Tercih Sırasına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	498.117	3	166.039	1.633	.184
Gruplarıçi	14230.522	140	101.647		
Toplam	14728.639	143			

Tablo 4’de öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliğine ilişkin puanlarının tercih sırasına göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p>.05$). Bu bulgu tercih sırasının etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumunu etkilemediğini gösterebilir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Etkili Öğretmen Özellikleri Puan Ortalamalarının Mesleğini İsteyerek Seçme Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

Mesleğini İsteyerek Seçme	N	X	S	sd	t	p
Evet	100	122.90	9.55	142	1.79	.08
Hayır	44	119.364	11.17			

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine ilişkin puan ortalamalarının mesleği isteyerek seçme durumuna göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p>.05$). Bu bulgu Gökçe (2001)'in bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlara ilişkin yapılan çalışmalar (Saracaloğlu ve diğerleri, 2001; Demirci ve Soran, 2001) mesleği isteyerek seçenlerin öğretmenlik mesleğine karşı daha olumlu tutum gösterdiğini ifade etmektedir. Araştırmadaki bu bulgu istatistiksel olarak anlamlı bulunmasa da mesleği isteyerek seçmeyenlerin sayısı azımsanacak kadar az değildir. Çünkü öğretmenlik gibi önemli ve kritik bir mesleğin severek yapılması ve öğretmenlerin bu mesleği isteyerek seçmesi öğretimin etkililiğini verimliliğini etkilemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırma, etkili öğretmen özelliklerine sahip olma durumlarının cinsiyet ve öğrenim görülen lisans programına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını gösterirken; tercih sırası ve mesleği isteyerek seçme değişkenlerinin etkili öğretmen özelliğine sahip olma durumlarını değiştirmediğini ortaya koymuştur.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Eğitimde kalitenin artırılması yönünde üniversitelerle işbirliğine gidilerek bilimsel çalışmalar yapılmalı ve bu amaçla öğretmen yetiştirme programları çağın değişen ve gelişen özellikleri dikkate alınarak geliştirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
2. Öğretmen yetiştirme programındaki öğretmenlik uygulaması derslerinin üzerinde önemle durulmalı ve bu uygulama sürelerinin ve etkililiğinin artırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

3. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik uygulamasını aldıkları dönemde öğretim materyali ve öğretim planı hazırlamaya yönelik derslerin konulması için lisans programında gerekli düzenlemelere gidilmelidir.
4. Eğitim fakültesindeki tüm bölümler için sınıf yönetimin yanında davranış değiştirme dersi verilerek öğretmen adaylarına problem davranışların değiştirilmesi için uygun yöntemler ve teknikler kazandırılmalıdır.
5. Öğretmenlik mesleği başka bir seçeneğin olmaması durumunda seçilebilen bir meslek olmaktan çıkarılmalıdır. Bu ancak mesleğe gereken değer ve önemi vermekle sağlanabilir. Ortaöğretim döneminde yapılacak olan mesleki rehberlik uygulamalarında gerçekten öğretmenlik mesleğini seven ve isteyen öğrencilerin bu mesleğe yönlendirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Şkar, P. Ve Erden, M. (1986). “ Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları”. Marmara Üniversitesi I. Ulusal Eğitim Sempozyumu (24-30 Kasım). İstanbul.
- Şkar, P. Ve Çelenk, S. (1989). “ İlkokula Öğretmen Yetiştiren Eğitim Yüksekokulu Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları Konusunda Yapılan Araştırma”. 136-141s. Çağdaş Eğitim Dergisi.
- emirci, C. Ve Soran, H. (2001). “ Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilimleri Bölümü 1. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Öğrencilere Ait Bazı Değişkenler Açısından Belirlenmesi” . X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (7-9 Haziran 2001). Cilt:1, 424-439 s., Bolu.
- emirel, Ö. (1999). Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı. PEGEMA Yayıncılık.
- erden, M. (1998). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. İstanbul. Alkım Yayınları.
- erden, M. (2005). Öğretmenlik mesleğine giriş. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- şıkırcı, A. (2002). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ed. Yüksel Özden. Ankara. PegemA Yayıncılık.

M.E.B. (2002) Öğretmen Yeterlikleri. Milli Eğitim Basımevi.

<http://oyegm.meb.gov.tr/> Tarih: 5.07.2004.

Saracaloğlu, S.A ., Kesercioğlu, T., Gökler, İ., Serin, O. Ve Serin, U. (2001).
“İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Öğretmenlik mesleğine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması” X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (7-9 Haziran 2001), Cilt:1, 88-99 s., Bolu.

Senemoğlu, N. (2002). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim (Kuramdan Uygulamaya). Ankara: Gazi Kitabevi.

Şeker, H., Deniz, S. Ve Görgeç, İ. (2004). “Öğretmen Yeterlikleri Ölçeği”. Milli Eğitim Dergisi. Sayı:164

Tekin-İftar, E. Ve Kırcaali-İftar, G. (2004). Özel Eğitimde Yanlısız Öğretim Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.